

UVOD: OPOMENJANJE POVEZAV MED GLASBO, IDENTITETAMI IN VREDNOTAMI – MIGRACIJSKI VIDIKI SLOVENSKE NARODNOZABAVNE GLASBE

Ksenija ŠABEC, Natalija MAJSOVA, Jasmina ŠEPETAVC

COBISS 1.20

Družbenokulturno učinkovanje sodobne popularne glasbe je večplastno in večsmerno. Po eni strani je sodobna popularna glasba v veliki meri deteritorializirana; produkcijsko, distribucijsko in recepcijsko namreč ni enoznačno prostorsko usidrana, temveč je vpeta v izrazito transnacionalen kontekst. Po drugi strani je ravno popularna glasba pomemben izrazni medij, ki lahko na ravni zvoka, besedil in uprizoritveno-recepcijskih praks ter z njimi povezanih prostorov deluje družbeno kohezivno, kot povezovalno in identifikacijsko sredstvo, lahko pa tudi konfliktno oziroma razdiralno. Z drugimi besedami: popularno glasbo zadnjega stoletja močno zaznamujeta fluidnost in vpetost v različne migracijske tokove ter z njimi povezane identifikacijske procese.

V tem tematskem sklopu navedeno kompleksnost sodobne popularne glasbe proučujemo s pomočjo študije primera slovenske narodnozabavne glasbe. Ta je v slovenskem kulturnem kontekstu nedvomno široko prepoznaven pojav, ki pa doslej ni bil deležen veliko akademske pozornosti, ne glede na to, da je za številne Slovenke in Slovence doma in po svetu (pa tudi za tujce) pomemben vidik slovenske identitete. Namen tematskega bloka je razgrniti to dozdevno preprosto izhodiščno ugotovitev in pokazati, kateri migracijski agensi, procesi in prakse sooblikujejo, prevprašujejo in preobražajo slovensko narodnozabavno glasbo kot pojav oziroma žanr, v katerem pregovorno odzvanjajo pojmi, kot so »slovenski narod«, »dediščina«, »identiteta« in »tradicija«.

Tematski sklop sestavlja pet člankov, ki slovensko narodnozabavno glasbo obravnavajo v kontekstu ljudi in institucij, tekstov in predmetov ter medijev. Raziškovalni pristop omogoča spremljanje migracij pojmov, idej, vsebin in slogov tako prek geografskih meja kot prek meja določenih medijev. Sodobno narodnozabavno in sorodne glasbene krajine avtorice in avtorji tako razgrinjajo kot večplastno vprašanje in kot študijo primera, ki priča o medsebojni povezanosti analognih in digitalnih orodij za konceptualno, estetsko in vrednotno povezovanje med »domom« in »svetom«. Konkretnije, predstavljeni članki artikulirajo in podrobneje razdelajo pomen migracijske perspektive za preučevanje in razumevanje pojavov, kot so glasbeni okusi in kulturno udejstvovanje v sodobni medijski ekologiji, dediščinskost glasbe ter nacionalizacija glasbenih praks in žanrov.

Sklop odpira prispevek Jerneja Kaluže in Roberta Bobniča z naslovom »Glasba na slovenskih radijskih postajah: Domače legende, globalni pop trendi in vplivi iz

regije«. Avtorja naslavljata vprašanje učinkovanja okusov in različnih odbirateljskih mehanizmov v sodobnih medijih. Skozi to perspektivo analizirata pojavnost slovenske narodnozabavne glasbe v slovenskih medijih (predvsem na radiu in televiziji), pri čemer izvorno kombinirata več pristopov: statistično podkrepljeno refleksijo o okusih poslušalk in poslušalcev, podatke o predvajanosti skladb ter analizo intervjujev z medijskimi uredniki. »Slovenskost« narodnozabavne glasbe tako artikurirata tudi kot njeno »odbojnost«, ki je predvsem posledica specifičnih konotacij, ki jih ima v slovenskem kulturnem kontekstu.

Nekatere konotacije narodnozabavne glasbe, ki pogosto učinkuje kot nacionalni simbol in včasih tudi kot označevalec (slovenskega) naroda, podrobneje osvetli prispevek Ksenije Šabec z naslovom »'Kadarkoli kdo odraža v svet, vrnil se v domače kraje bo spet': Reprezentacije doma in hrepenenja po domu v procesih nacionalizacije slovenske narodnozabavne glasbe«. Avtorica predstavi empirično študijo besedil izbranih priljubljenih slovenskih narodnozabavnih ansamblov, v kateri analizira, na kakšne načine slovensko identiteto in tradicijo v njih sestavljajo označevalci doma oziroma domovine, Slovenije, hrepenenja, planin, slovenskih krajev in matere.

Drugačen vidik narodnozabavne tradicije obravnava članek Petra Stankovića z naslovom »Slovenske narodnozabavne zasedbe na družbenih omrežjih«. Besedilo izhaja iz predpostavke, da lahko pretežna vsebinsko-estetska tradicionalnost in konservativnost sodobnih narodnozabavnih ansamblov, ugotovljena v dosedanjih študijah reprezentacij, predstavlja svojevrsten izziv za njihovo udejstvovanje na družbenih omrežjih. Za medije, kot so Facebook, Instagram in TikTok, je namreč za razliko od radia in televizije med drugim značilna možnost delovanja mimo profesionalnih urednikov in vsebin. Družbena omrežja tako ansamblom odpirajo možnost neposrednega stika z občinstvom ter komuniciranja sporočil, ki presegajo besedila in vizualno estetiko, značilno za žanr. Stankovićeve prispevek, ki gradi na semiološki analizi objav izbranih narodnozabavnih ansamblov na družbenih omrežjih, nakazuje, da ta sporočila praviloma izpostavljajo tradicionalnost žanra, še pogosteje pa vsebujejo pozive k zabavanju ob narodnozabavnih ritmih. Tradicija in žur tako na spletu delujeta kot krovna označevalca »skupnosti«, ki jo naslavlja narodnozabavni izvajalci.

Z vprašanjem tradicionalnosti slovenske narodnozabavne glasbe se ukvarjata tudi Jasmina Šepetavc in Natalija Majsova. V članku z naslovom »Slovenska narodnozabavna glasba kot nesnovna kulturna dediščina: Kritična analiza diskurzov in praks dediščinskih vratarjev v Sloveniji in slovenskih diasporah« analizirata ideje in aktivnosti dediščinskih deležnikov – muzejskih delavcev in organizatorjev festivalov narodnozabavne glasbe, ki v svojem delu neposredno izhajajo iz posebnega kulturnega pomena slovenske narodnozabavne glasbe. Posebno pozornost pri tem namenita podobnostim in razlikam med mnenji in naracijami deležnikov iz Slovenije in tistih, ki delujejo v slovenskih diasporah v Italiji in ZDA. Članek pokaže, da slovensko narodnozabavno glasbo kot dediščino v praksi – tj. na ravni kuratorskih in organizacijskih aktivnosti dediščinskih deležnikov – pravzaprav tvori več

nekomenzurabilnih pripovedi o »tradicijah«, ki gradijo na mitu o izvoru, zvoku in razumevanju »kvalitete« narodnozabavne glasbe.

Sklop zaokroža prispevek avtoric Mojce Kovačič in Urše Šivic z naslovom »Migracije nacionalizacije glasbe: od ljudske k narodnozabavni«. V njem avtorici predstavita nekatere ključne procese, v katerih je narodnozabavna glasba v zadnjih nekaj desetletjih postala nacionalnoreprezentativni simbol in tako prevzela vlogo, ki jo je skozi dvajseto stoletje igral predvsem ljudskoglasbeni kanon, ki so ga kurirale slovenske intelektualne elite. Avtorici tako skicirata postopno nacionalizacijo žanra kot proces prehajanja pomenov ter moralnih in estetskih vrednot med obdobji, skupnostmi in sloji. Pri tem kritično izpostavita po njunem mnenju ključna konceptualna, metodološka in programska razhajanja, značilna za proučevanje popularne glasbe v slovenski akademski skupnosti, ter v zaključku odpreta pomembno razpravo o potrebah, kapacitetah in prioritetah tega interdisciplinarnega polja.

Tematski sklop kot celota tako artikulira slovensko narodnozabavno glasbo kot izrazito sodoben pojav, katerega »slovenskost« in »tradicionalnost« korenini v posebni dinamiki oziroma zmožnosti gladkega prehajanja med mediji, skupnostmi in tradicijami. Kot pokažejo prispevki, pa so za razumevanje te dinamike in identificiranje migracijskih mehanizmov, ki danes botrujejo transnacionalni prepoznavnosti narodnozabavne glasbe kot enega ključnih elementov slovenske kulture, potrebni vpogledi ter sodelovanje različnih strok in pristopov, od muzikologije in etnomuzikologije do sociologije, kulturnih in medijskih študij ter kritičnih študij dediščine.

Prijetno branje želimo.